

Research Paper

Comparison of Child Abuse Rate and the Quality of Parent-Child Relationship of Mothers with Children with Learning Disabilities and with Children without Learning Disabilities

Somayeh Gholami^{1*} & Badriyeh Bazyarizadeh²

1. Assistant Professor of Psychology, Larestan Higher Education Complex, Larestan, Iran.

2. M.A. in Psychology, University of Islamic Azad, Bandar Lengeh Branch, Lengeh, Iran.

Citation: Gholami, S. & Bazyarizadeh, B. (2022). [Comparison of Child Abuse Rate and the Quality of Parent-Child Relationship of Mothers with Children with Learning Disabilities and with Children without Learning Disabilities (Persian)]. *Journal of Learning Disabilities*, 11(2):104-117. <https://doi.org/10.22098/jld.2022.7134.1761>

doi: 10.22098/jld.2022.7134.1761

Article Info:

Received: 2020/04/11

Accepted: 2022/01/18

Available Online: 2022/03/06

Key words:

Child abuse, Parent-child relationship, Learning Disabilities.

ABSTRACT

Objective: The purpose of the present study was to compare the quality of parent-child relationship and the level of child abuse of mothers who have to children (one with learning disabilities and one children with no learning disabilities).

Methods: The research method of the present study is causal-comparative. The statistical population of the present study included all mothers with one child with learning disabilities and one child with no learning disabilities with age range of 8 to 12 years old in Qeshm city who referred to the center for diagnosis and empowerment of government learning disorders in the city to receive services. Sixty mothers with one child with learning disability and one child without learning disability in 2018- 2019 in Qeshm port were selected by purposeful sampling. The mothers completed the parent child relationship scale (PCRS) of Piyanta and their two children completed the Child Abuse Questionnaire.

Results: The results showed a significant difference between child with learning disorder and siblings without learning disorder in proximity and conflict, the positive relationship was ($P \leq 0.0001$). The significant difference between parental child abuse among children with and without learning disabilities was such that there was a significant difference between child abuse scores ($P \leq 0.0001$), physical abuse child ($P \leq 0.0001$) and neglect ($P \leq 0.01$).

Conclusion: These results have shed light on the necessity of taking some actions in order to protect the children with learning disabilities. Also with the knowledge gained about child abuse of children with special learning disabilities, we can take a step towards educating families with children with learning disabilities and improving their relationships, and somehow facilitate the treatment of these children.

Extended Abstract

1. Introduction

A

learning disability is a neurological condition which affects the brain's ability to send, receive and process information. A child with a learning disability may have difficulties in reading, writing, speaking, listening and communications with understanding mathematical concepts and general comprehension.

Learning disabilities include a group of disorders such as dyslexia, dyspraxia, dyscalculia and dysgraphia so that each type of disorder may coexist with another (Lerner, 2013).

Learning disabilities in children can change the relationship between parents and children because parents may experience many problems with these children leading to lots of obstacles in the caring and intimate parent-child relationships.

*Corresponding Author:

Somayeh Gholami

Address: Department of Psychology, Faculty of Psychology, Larestan Higher Education Complex, Larestan, Iran.

Tel: +98 (71) 52251591

E-mail: Somayeg@yahoo.com

On the other hand, childhood is one of the most important stages of life and children's personality is mostly established in this period (Singer, 2006).

Children with this disorder behave in an inappropriate active way at home so they experience problems such as internalizing and externalizing symptoms due to the lack of social skills (Shahim, 2003). In addition to the poor quality of the parent-child relationship, children with learning disabilities are also vulnerable to child abuse by parents. In most countries, child abuse is a health and social issue that may causes serious harms to the child which in some cases can even lead to death therefore investigations on the quality of child parent relationships and child abuse seems to be of great to reveal the level of child abuse in families (Dion, Paquette, Tremblay, Collin-Vezina & Chabot, 2018). The aim of this study was to compare the extent of child abuse and the quality of the parent-child relationship with a child with a learning disability and their normal child.

2. Materials and Methods

The research method of the present study is causal-comparative and participants include 60 mothers with

one learning disability child and another child aged between 6 to 10 with their children in Qeshm City during 2018 to 2019 school year were chosen by purposive sampling method. Pianta child-parent questionnaire (Driscoll & Pianta, 2011) was applied for mothers and their two children filled out child abuse questionnaire (Hosseinkhani, Nedjat, Majdzadeh, Mahram, Aflatooni, 2014). The data were analyzed by multivariate covariance test.

3. Results

There was a significant difference between the learning disability children and their sister or brother on proximity, conflict and positive relationship. The results indicated that there was no significant difference on dependence aspect. Mean difference of mother's child abuse aspects between learning disability children and others demonstrate that there is a significant difference between emotional child abuse, physical child abuses scores, neglect and internalizing. In fact, mothers annoy children with learning disability more than other children and there is less proximity and positive relationship with these children so mothers experience more conflict with them.

Table 1. T-test results comparing the dimensions of child abuse and the parent-child relationship

	variable	M	SD	DF	T	Sig
Child abuse	emotional child abuse	6.7	7.2	59	7.2	0/0001
	physical child abuses	2.9	4.7	59	4.9	0/0001
	neglect	0.9	2.9	59	2.4	0/01
Child-parent interaction	proximity	7.9	5.6	59	11.01	0/0001
	conflict	23.1	14.2	59	12.6	0/0001
	dependency	1.03	5.09	59	1.5	0/1
	positive relationship	25.6	20.4	59	9.7	0/0001

4. Discussion and Conclusion

Having a child with a learning disability causes a range of negative emotions such as family stress, parental conflicts and negative reactions in family members. Due to spending more time with children, mothers experience more stress in comparison with fathers. Comparing their normal children with LD ones, these mothers encounter lots of psychological reactions including denial, anger, guilt and anxiety which affect the quality of their relationship with their children and children's successful coping with their peers.

5. Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All ethical principles are considered in this article. The participants were informed about the purpose of the research and its implementation stages. They were

also assured about the confidentiality of their information and were free to leave the study whenever they wished, and if desired, the research results would be available to them.

Funding

This research did not receive any grant from funding agencies in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

All authors have participated in the design, implementation and writing of all sections of the present study.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

مقاله پژوهشی

مقایسه میزان کودک‌آزاری و کیفیت رابطه مادر با فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و فرزند غیر مبتلای خود

سمیه غلامی*^۱ و بدریه بازیاری‌زاده^۲

۱. استادیار گروه روان‌شناسی، مجتمع آموزش عالی لارستان، لارستان، ایران.
 ۲. دانش‌آموخته روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندر لنگه، بندر لنگه، ایران.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر مقایسه کیفیت رابطه والد با فرزند و میزان کودک‌آزاری مادران نسبت به فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و فرزند غیر مبتلای خود بود.

روش‌ها: روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی مادران دارای یک فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و یک فرزند غیر مبتلای ۸ تا ۱۲ ساله در شهر قشم بودند که به مرکز تشخیص و توانمندسازی اختلالات یادگیری خاص دولتی شهرستان جهت دریافت خدمات مراجعه می‌نمودند. ۶۰ نفر از این مادران با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و مادران پرسشنامه رابطه والد-کودک پاناما و دو فرزند آن‌ها پرسشنامه کودک‌آزاری را تکمیل نمودند.

یافته‌ها: نتایج نشان‌دهنده تفاوت معنادار بین کودک دارای اختلال یادگیری خاص و خواهر و برادر بدون اختلال یادگیری خاص او در ابعاد نزدیکی، تعارض و رابطه‌ی مثبت است ($P \leq 0/001$). همچنین در بعد وابستگی تفاوت معنادار نبوده است ($P \leq 0/1$). تفاوت میانگین ابعاد کودک‌آزاری والدین در بین فرزندان دارای اختلال و بدون اختلال یادگیری خاص خود بدین صورت که نمرات کودک‌آزاری عاطفی، کودک‌آزاری جسمی ($P \leq 0/001$)، غفلت و بی‌توجهی ($P \leq 0/1$) تفاوت معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: این نتایج لزوم فراهم‌سازی تمهیداتی برای محافظت از کودکان مبتلا به اختلال یادگیری خاص هم به لحاظ آموزش والدگری به پدران و مادران و هم حمایت قانونی از این افراد را آشکار می‌سازد. با آگاهی کسب‌شده از میزان کودک‌آزاری کودکان دارای اختلال یادگیری خاص می‌توان گامی در جهت آموزش خانواده‌های دارای فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و بهبود روابط آن‌ها برداشت و به‌نوعی جریان درمان این کودکان را تسهیل کرد.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵

کلیدواژه‌ها:

کودک‌آزاری، تعامل والد-فرزند، اختلال یادگیری خاص.

مقدمه

کمیبود امکانات محیطی باشد (لرنر، ۱۳۹۲). اختلال‌های یادگیری خاص در کودکان، پیوند بین والدین و کودک را دستخوش تغییر می‌نماید؛ زیرا والدینی که کودک دارای اختلال یادگیری خاص دارند، دچار مشکلات فراوانی می‌شوند و این موضوع رابطه مراقبتی و صمیمانه والد-فرزند را دستخوش مشکلات زیادی می‌کند (سینگر، ۲۰۰۶). از طرفی دوران کودکی از مهم‌ترین مراحل زندگی است و شخصیت فرد در این دوران پایه‌ریزی و شکل می‌گیرد (جلیل‌آبکنار، عاشوری و افروز، ۱۳۹۲).

کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری خاص^۱ در یک یا چند فرآیند اساسی روانی در ارتباط با فهمیدن یا کاربرد زبان شفاهی یا کتبی ناتوانی نشان می‌دهند. تظاهرات این ناتوانی ممکن است به‌صورت اختلال در گوش دادن، فکر کردن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، هجی کردن یا حساب باشد. این اختلالات را نتیجه شرایطی دانسته‌اند که شامل نقایص ادراکی، ضایعه مغزی، اختلال جزئی در کارکرد مغز، نارساخواری، اختلال گویایی و غیره است (لرنر، ۱۳۹۲). اختلال یادگیری این کودکان از نوع مشکلاتی نیست که مربوط به بینایی، شنوایی یا نقایص حرکتی، عقب‌ماندگی ذهنی، پریشانی عاطفی و یا

1. Learning disabilities
2. lerner
3. Singer

* نویسنده مسئول:

سمیه غلامی

نشانی: استادیار گروه روان‌شناسی، مجتمع آموزش عالی لارستان، لارستان، ایران.

تلفن: ۰۲۲۵۱۵۹۱ (۷۱) ۹۸+

پست الکترونیکی: Somayeg@yahoo.com

خانواده نقشی اساسی در ایجاد یک فضای محبت‌آمیز برای جهت دادن به آرزوها، اهداف و الگوهای اصلی رفتاری در تمام زندگی فرد بازی می‌کند (بریدا، ۲۰۱۳؛ به نقل از حسین‌خانزاده، آهنگر قربانی، بهزادفر، سیدنوری و محبوبه طاهر، ۱۳۹۹). در واقع، روابط والد-کودک از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رشد روانی و اجتماعی هر کودکی است (مانتیما، ۲۰۰۶) و کیفیت روابط والد-کودک ساختارهای هیجانی-شناختی و اجتماعی بزرگ‌سالی را فراهم می‌سازند. از سوی دیگر مراقبت عاطفی مناسب مادر حس دوست‌داشتنی بودن و شایسته بودن را به کودک می‌دهد و از طرف دیگر، یک ارتباط نامناسب و ناکافی زمینه‌ساز بروز انواع مشکلات مربوط به سلامت روان است (بارلو، پارسونز و استورات برونز، ۲۰۰۳). مطالعات انجام‌شده حاکی از این است که اثرات منفی داشتن کودک کم‌توان یا ناتوان موجب ایجاد تنش و فشار در اعضای خانواده خصوصاً مادر می‌شود (تاجری و بحیرایی، ۱۳۸۷)؛ چراکه مادر اولین شخصی است که به‌طور مستقیم با کودک ارتباط برقرار می‌کند. احساساتی مثل گناه، تقصیر، ناکامی و محرومیت ناشی از عادی نبودن کودک می‌تواند سبب گوشه‌گیری مادر و عدم علاقه به برقراری رابطه با محیط و همچنین پایین آمدن عزت‌نفس و احساس خودکم‌بینی و بی‌ارزشی و غم و اندوه در مادر شود که پیامد آن عزت‌نفس پایین، بروز افسردگی و به خطر افتادن سلامت روانی مادر است (نریمانی، آقا محمدیان و رجبی، ۱۳۸۶). وجود کودک ناتوان، سازش‌یافتگی و سلامت جسمی و روانی مادر را تهدید می‌کند و غالباً تأثیر منفی بر وی می‌گذارد (سالوویتا، لاتالینا و لیونونین، ۲۰۰۳؛ گوپتا و سینگل، ۲۰۰۴). همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مادران کودکان استثنایی در برابر کنترل عصبانیت خود در مقابل فرزندان مشکل‌بیشتری دارند (کامینگز، بیلی و رای، ۱۹۹۶؛ به نقل از نریمانی و همکاران، ۱۳۸۶). پارک، پرز، میل استین، لوپرتو، تراگر، پروسزینسکی و همکاران^۶ (۲۰۲۰) معتقدند که جامعه رو به افزایش مادران دارای فرزند اختلال یادگیری خاص یا نقص توجه نیازهای روان‌شناختی خاصی دارند که برآورده نشده است. او معتقد است که این مادران شدیداً نیازمند مداخلاتی برای کنار آمدن با استرس، افسردگی و اضطراب هستند؛ چرا که آن‌ها برای حفظ آرامش خود با مشکلات زیادی دست‌وپنجه نرم می‌کنند.

معرض خطر قرار دارد. به‌عنوان مثال پژوهش شهیم (۱۳۸۲) نشان داد که مهارت‌های اجتماعی و مشکلات رفتاری کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری خاص و عادی بر اساس ارزیابی معلمان تفاوت معنادار ندارد؛ اما والدین، کودکان عادی را در زمینه کسب مهارت‌های اجتماعی در خانه بهتر از کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری خاص ارزیابی کرده‌اند و میانگین نمرات کودکان عادی در زمینه همکاری و مسئولیت‌پذیری به‌طور معنادار بیشتر از کودکان مبتلا به اختلال یادگیری خاص بوده است. افزون بر این، کودکان مبتلا به اختلال یادگیری خاص بیشتر از کودکان عادی در خانه دارای مشکلات رفتاری هستند و این وضعیت در سه عامل مشکلات رفتاری شامل رفتارهای درون‌زا، برون‌زا و پرتحرکی دیده شده است. سلیمانی، زاهد بابلان، عادل، جبرائیل و ستوده (۱۳۹۰) به این نتیجه رسید که دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص در روابط اجتماعی ضعیف بوده و در روابط اجتماعی‌شان رفتارهایی چون جسارت نابجا، عمل تکانشی، پرخاشگری، خود اعتمادی افراطی، حسادت و گوشه‌گیری از خود نشان می‌دهند. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از مشکلات دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص در تعاملات اجتماعی و توانایی‌های هیجانی است. والدین دانش‌مفهومی صحیحی در مورد علائم بیماری اختلال یادگیری خاص نداشته و همچنین دستورالعمل‌های مناسب برای مقابله با مشکل فرزندشان ندارند. آن‌ها نگرش‌ها و واکنش‌های منفی نسبت به تشخیص فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص را به‌صورت رد، انکار، محافظت بیش‌ازحد و از دست دادن امید نشان می‌دهند. والدین در مراقبت از این فرزندان احساس می‌کنند بارهای جسمی، شخصی، اجتماعی، مالی و عاطفی بر دوششان قرار می‌گیرد (ساهو، براگوا، ساگار و مهتا، ۲۰۱۸). این موضوع آن‌ها را در برابر پریشانی روان‌شناختی آسیب‌پذیر می‌کند و چون مدیریت استرس را نابلندند، سلامت روانشان کاهش می‌یابد (پارک و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین مطالعات نشان داده است که افراد با اختلال یادگیری خاص پیوندهای عاطفی کافی با والدین خود در مسیر رشد را به دست نمی‌آورند و تجارب ناخوشایندی چون سرزنش، تحقیر، تهدید و تنبیه بدنی دارند (افروز، ۱۳۹۸).

1. Mantymaa
2. Barlow, Parsones & Stewart-Brown
3. Salovita, Ltalinna & Leinonen
4. Gupta & Singhl
5. Cummings, Billy & Ray
6. Park, Perez, Millstein, Luberto, Traeger, Proszynsky
7. Sahu, Bhargava, Sagar & Mehta

علیرغم این مسائل، در طول سالیان آگاهی و آموزش به این گروه از افراد داده نشده است و همچنان سلامت روانی این گروه کودکان در

ناتوانی‌های یادگیری

کودک-والد و همچنین سبک دلبستگی را دچار آسیب می‌سازد (تالمون، هورویتز، شبات، هرامتی و گینزبورگ^۷، ۲۰۱۹). علی‌رغم پیامدهای منفی کودک‌آزاری، گاهی کودک‌آزاری یک تکنیک انضباطی^۸ تلقی می‌شود. در واقع در برخی فرهنگ‌ها، والدین حق دارند که از تنبیه بدنی به اسم نظم و ترتیب استفاده کنند؛ درحالی‌که در برخی کشورها چون فرانسه، نروژ و نپال این موضوع کاملاً ممنوع است (جنیش سراسری پایان دادن به مجازات‌های بدنی کودکان، ۲۰۱۹) و در برخی خانواده‌ها این موضوع خانوادگی قلمداد شده و والد به خاطر رفتارش زیر سؤال نمی‌رود (جانگ^۹، ۲۰۲۰). ایران نیز جز کشورهایی است که ممنوعیتی قانونی وجود ندارد و به دلیل درگیری بیشتر مادران در انجام تکالیف درسی، احتمال می‌رود مادران بیشتر استرس خود را به صورت کودک‌آزاری نشان دهند. مطالعات نشان داده که کودکان دارای اختلال یادگیری خاص دو و نیم برابر بیشتر از یک کودک عادی در معرض کودک‌آزاری قرار می‌گیرند. همچنین کودکان کم سن‌تر به علت وابستگی به والدین و قدرت بدنی کمتر، بیشتر مورد آزار قرار می‌گیرند (پیتسون، جوزف و فیت^{۱۰}، ۲۰۱۴). این مطالعات اذعان می‌کنند که معلوم نیست که مشکلات رفتاری این کودکان باعث این امر شده یا نقص مهارت‌های اجتماعی، ولی در هر حال لزوم اقدام پیشگیرانه ضروری است (هلتون، گوچرک و گروبر^{۱۱}، ۲۰۱۷). تفاوت در رابطه فرزند-والدی بین کودک مبتلا به اختلال با خواهر یا برادر بهنجار خود نیز حس ناکارآمدی بیشتری در فرد مبتلا به وجود می‌آورد. داشتن یک فرزند دارای اختلال یادگیری خاص در حالی‌که خواهر و برادر کودک فاقد اختلال باشند، منجر به تفاوت‌گذاری و داشتن نگرش متفاوت والدین نسبت به فرزندان می‌شود. وقتی در یک محیط مشترک تبعیض وجود داشته باشد، رضایت از زندگی کاهش می‌یابد و عزت نفس کودک مبتلا به اختلال کاهش می‌یابد (لاهان، شاه، نگرال و کمث^{۱۲}، ۲۰۱۳). عزت نفس پائین با تعدادی از پیامدهای روانی، جسمی و اجتماعی برای این کودکان همراه است.

1. Dion, Paquette, Tremblay, Collin-Vezina, & Chabot
2. Gilbert, Widom, Browne, Fergusson, Webb & Janson
3. Etienne, Krug Linda, Dahlberg, James, Mercy & Anthony
4. Chan & Lam
5. trigger
6. Fernandez-Alcantara
7. Talmon, Horovitz, Shabat, Haramati, & Ginzburg
8. discipline technique
9. Jahng
10. Petersen, Joseph & Feit
11. Helton, Gochez-Kerr & Gruber
12. Lahane, Shah, Nagarale & Kamath

در اکثر مطالعات مقایسه‌ای مشخص شده است که کودکان دارای ناتوانی‌های رشدی یا ذهنی بیش از خواهر یا برادر بهنجار در خانه مورد بدرفتاری قرار می‌گیرند (دیون، پاکوت، ترمبلی، کولین‌وزینا و چابوت^۱، ۲۰۱۸) و این تجربه بدرفتاری دیدگاه آن‌ها در مورد خود و باور به کارآمدی را مورد تزلزل قرار می‌دهد. البته این شرایط تأثیر رفتار خود فرزندان مبتلا به اختلال یادگیری خاص نیز هست. ادراک بین فردی کودکان مبتلا به اختلال یادگیری خاص بسیار خودمدارانه است و کمتر از دیدگاه دیگران تأثیر می‌پذیرند و بروز رفتارهای نامناسب آن‌ها خاطر فقدان درک دیدگاه دیگران است، درحالی‌که منابع قدرت مانند والدین و معلمان این رفتارها را نافرمانی عمدی برمی‌شمارند و سریع منع می‌کنند (جمشیدی و سیف‌نراقی، ۱۳۸۴). کودکان مبتلا به اختلال همچنین در خانه رفتارهای پرتحرک و مشکلاتی چون درون‌زا و برون‌زا دارند و به دلیل کمبود مهارت‌های اجتماعی رفتارهای نامناسبی بروز می‌دهند (شهیم، ۱۳۸۲). علاوه بر کیفیت نازل ارتباط والد-فرزندی، کودکان مبتلا به اختلال یادگیری خاص در معرض کودک‌آزاری توسط والدین نیز هستند. در اغلب کشورها کودک‌آزاری موضوعی بهداشتی و اجتماعی است که صدمات جدی به کودک وارد می‌نماید که حتی گاهی به مرگ منجر می‌شود (گیلبرت، ویدوم، براون، فرگوسن، وب و جانسون^۲، ۲۰۱۱). سازمان بهداشت جهانی کودک‌آزاری را تهدید و آسیب به سلامت جسم و روان کودک زیر ۱۸ سال که توسط والدین یا کسانی که نسبت به او مسئولیت دارد می‌داند (اتینه^۳ و همکاران، ۲۰۰۲). کودک‌آزاری طبق تعریف سازمان ملی اطلاعات کودک‌آزاری و غفلت در آمریکا و سازمان جهانی بهداشت کودک‌آزاری دارای ۴ حیطه فیزیکی، عاطفی، جنسی و مسامحه است (اتینه و کروگ لیندا، دالبرگ، جامز، مرسی، آنتونی و همکاران، ۲۰۰۲). از دیدگاه چان و لم^۴ (۲۰۱۶) عوامل متعددی در تبدیل شدن یک مادر به مادری آزارگر مؤثرند که مهم‌ترین آن استرس والدینی است. ضعف در عملکرد تحصیلی یک‌بار ذهنی سنگین برای مادران ایجاد می‌کند. این موضوع هم باعث خستگی والدین شده و هم ترس از آینده را ایجاد می‌کند و شرایطی را فراهم می‌سازد که کودک در معرض پرخاشگری کلامی یا فیزیکی قرار گیرد (متین، احمدی و جلالی، ۱۳۹۷). مشکلات تعاملی والد-فرزندی ماشه چکانی^۵ برای پریشانی روان‌شناختی هر دو طرف والد و فرزند می‌شود (فرناندز آلکانتارا^۶، ۲۰۱۷). پیامدهای کودک‌آزاری تا آنجا پیش می‌رود که تعامل

پژوهشی این چنینی باهدف بررسی و مقایسه نوع کودک آزاری‌هایی که والدین انجام می‌دهند، می‌تواند در شناسایی موارد آزار و غفلت به متخصصان کمک کرده چراکه به نظر می‌رسد این بعد مورد غفلت دستگاه‌های مربوط قرار گرفته است.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع علی-مقایسه‌ای بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی مادران دارای یک فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و یک فرزند غیر مبتلای ۸ تا ۱۲ ساله در سطح شهرستان قشم بودند که به مرکز تشخیص و توانمندسازی اختلالات یادگیری دولتی شهرستان جهت دریافت خدمات مراجعه نمودند. گروه نمونه به روش هدفمند انتخاب شد که شامل ۶۰ مادر دارای یک فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و یک فرزند بهنجار بود.

مقیاس کودک آزاری^۱: این مقیاس ۲۶ گویه‌ای توسط حسین‌خانی، نجات، مجدزاده، مهram و افلاطونی (۱۳۹۲) به‌صورت خود گزارشی توسط شرکت‌کنندگان تکمیل می‌شود و در مطالعات کودک آزاری ایران استفاده می‌شود. روایی پرسشنامه پس از بررسی متون و تهیه نسخه اولیه، با محاسبه مناسبت و شفافیت، اعتبار نیز با آلفای کرونباخ و تکرارپذیری با ضریب همبستگی درون خوشه‌های پس از باز آزمایی به فاصله دو هفته اندازه‌گیری شده است. میانگین شفافیت و مناسبت پرسشنامه به ترتیب ۸۰/۳۶ و ۹۲/۵ و دامنه مناسبت سؤال‌ها بین ۹۰/۱۴ - ۹۷/۲ بوده است. آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۵ و ۰/۹۲ است. این مقیاس شامل حوزه‌های روانی (عاطفی)، فیزیکی (جسمی) و غفلت یا بی‌توجهی است. نمره‌گذاری آن بر اساس مقیاس درجه‌ای لیکرت نمره (۵) برای قطعاً صدق می‌کند و نمره (۱) برای قطعاً صدق نمی‌کند، هست.

پرسشنامه رابطه والد-کودک پianta^۷: این مقیاس توسط پianta برای اولین بار در سال (۱۹۹۴) ساخته شد و شامل ۳۳ ماده است که ادراک والدین در مورد رابطه با کودکشان را می‌سنجد. حوزه‌های این مقیاس شامل تعارض، نزدیکی، وابستگی و رابطه مثبت کلی است.

این پیامدها دوران نوجوانی تا بزرگسالی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد و تحقیقات عوارضی چون اضطراب، مصرف مواد، افسردگی و حتی خودکشی را نشان داده‌اند (مان، هوسمان، اسکاما و دی‌ریس^۱، ۲۰۰۴؛ بوساکی، دانه، مارینی و کیورا^۲، ۲۰۰۷؛ نیومارک اسزیتینر^۳ و همکاران، ۲۰۰۷ و استروس^۴، ۲۰۰۰). لاهان و همکاران (۲۰۱۳) نگرش مادران نسبت به فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و بهنجار را مقایسه کردند. مادران جملاتی مانند «فرزندم مرا عصبی می‌کند»، «او برنامه‌های مرا به هم می‌ریزد»، «احساس می‌کنم فرزندم را دوست ندارم»، «گاهی او را درک نمی‌کنم» و «ای کاش او نیز مانند دیگر فرزندم بود» را در مقابل فرزند دارای اختلال یادگیری خود اظهار داشتند. مسلماً این نگرش به فرزند نیز انتقال می‌یابد و او احساس می‌کند چیزی برای افتخار کردن ندارد و فردی شکست خورده هستند در حالی که خواهر یا برادر خود را موفق قلمداد می‌کند. البته این نگرش نامطلوب تحت تأثیر گزارشات ارسالی مدرسه، شکست تحصیلی و مشکلات درسی منفی‌تر نیز می‌شود (لوندرولد، پوسرود، اولبو، سورنسن و گیلبرگ^۵، ۲۰۱۱). همه این عوامل پیوند عاطفی والد-کودک را تضعیف می‌سازد (لاهان و همکاران، ۲۰۱۳).

مطالب بالا و بررسی پیشینه تحقیقاتی این متغیر نشان می‌دهد که کیفیت زندگی فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص پایین‌تر از خواهر یا برادر غیر مبتلای خود است و روابط والد فرزند دستخوش تغییراتی است؛ به‌طوری‌که می‌تواند هم زندگی فرزند و هم والدین را تحت تأثیر قرار دهد. در گام نخست، مطالعه تفاوت کیفیت رابطه و میزان کودک آزاری در مورد کودک عادی و کودک مبتلا به اختلال در یک خانواده، با شفاف نمودن جنبه‌های مختلف رفتار والدین منجر به افزایش دانش شده و به متصدیان حوزه سلامت اجتماعی آگاهی لازم را می‌دهد. در گام دوم، پس از آگاهی کسب‌شده، می‌توان گامی در جهت آموزش خانواده‌های دارای فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و بهبود روابط آن‌ها برداشت و به‌نوعی جریان درمان این کودکان را تسهیل کرد. تاکنون مطالعات به مقایسه کودکان دارای اختلال و بدون اختلال از دو خانواده مختلف پرداخته‌اند، از این رو پژوهش حاضر به دنبال مقایسه تفاوت ارتباط والد-فرزند و میزان کودک آزاری در یک خانواده با فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و فرزند غیرمبتلا که هر دو فرزند در مقطع ابتدایی باشند، پرداخته است. نکته حائز اهمیت دیگر انجام این پژوهش در این است که اگرچه شواهد از این حکایت دارد که فرد آزاردیده در کودکی با آشفستگی روانی در بزرگسالی همراه است،

1. Mann, Hosman, Schaalma, de Vries
2. Bosacki, Dane, Marini, Cura
3. Neumark-Sztainer
4. Strauss
5. Lundervold, Posserud, Ullebø, Sørensen & Gillberg
6. Child abuse questionnaire
7. Pianta Parent-Child Relationship Scale

ناتوانی‌های یادگیری

می‌کردند و اختلال روان‌پزشکی و جسمی در خانواده وجود نداشت، در فهرست قرار گرفت. همچنین اگر دانش‌آموز اختلال همبود دیگری با اختلال یادگیری خاص داشت از لیست حذف شد. پس از تهیه لیست نهایی، محقق به مدت دو ماه مستمر در مرکز حضور داشت و با هماهنگی قبلی وقتی مادر برای توان‌بخشی فرزند خود را به مرکز می‌آورد، اهداف مطالعه برای وی شرح داده می‌شد و پس از کسب رضایت پرسشنامه در اختیار وی قرار داده می‌شد. پرسشنامه والد-کودک توسط مادران دوبره، یکی برای فرد دارای اختلال و یکی برای دیگر فرزند تکمیل گردید. پرسشنامه کودک آزاری نیز توسط هر دو فرزند مادر تکمیل گردید. شرح ابزارهای پژوهش در ادامه ارائه شده است.

نتایج

شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر تعداد ۶۰ مادر دارای یک فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و یک فرزند غیر مبتلای ۸ تا ۱۲ ساله بود. سن مادران بین ۲۶ تا ۴۵ سال بود. فرزندان دارای اختلال یادگیری خاص شامل ۲۰ پسر و ۱۰ نفر دختر بود. فرزندان بدون اختلال نیز ۱۹ دختر و ۱۱ پسر بود. در ادامه شاخص‌های آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. شاخص‌های توصیف متغیرهای پژوهش

فرزند غیر مبتلا		فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص		متغیر	
SD	M	SD	M		
۳/۲	۱۳/۳	۹/۳	۲۰/۰۳	عاطفی	کودک‌آزاری
۱/۴	۱۱/۱	۵/۱	۱۴/۱	جسمی	
۲/۲	۲۴/۵	۲/۸	۲۳/۶	غفلت یا بی‌توجهی	
۴/۷	۳۹/۸	۵/۹	۳۱/۹	نزدیکی	رابطه والد-فرزندی
۴/۲	۱۵/۶	۳/۳	۱۶/۷	وابستگی	
۹/۴	۳۸/۵	۱۵/۳	۶۱/۷	تعارض	
۱۴/۵	۱۱۸/۷	۱۹/۶	۹۳/۱	رابطه مثبت کلی	

اطلاعات جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که در مؤلفه‌های نزدیکی ($M=39/8$) و رابطه مثبت ($M=118/7$) میانگین نمره فرزندان عادی ($M=39/8$) بیشتر است و در مؤلفه‌های وابستگی ($M=16/7$) و تعارض ($M=61/4$) میانگین نمره فرزندان مبتلا به اختلال یادگیری خاص بیشتر است. همچنین مقایسه میانگین‌های به‌دست‌آمده در دو گروه نشان می‌دهد که کودک‌آزاری عاطفی ($M=20/03$) و جسمی

این پرسشنامه خودگزارشی است و نمره‌دهی بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت است. این مقیاس در تمام سنین قابل استفاده است. این پرسشنامه توسط طهماسیان در سال (۱۳۶۸) ترجمه و روایی محتوا و پایایی این پرسشنامه توسط ابارشی (۱۳۸۸) به‌دست‌آمده است. این مقیاس شامل حوزه‌های تعارض (۱۷ ماده)، نزدیکی (۱۰ ماده)، وابستگی (۶ ماده) و رابطه مثبت کلی که هر کدام به ترتیب با ضرایب آلفای کرونباخ ۰/۴۶، ۰/۶۹، ۰/۸۴ و ۰/۸۰ از پایایی مناسبی برخوردار بودند. دریسکول^۱ و پیناتا (۲۰۱۱) آلفای کرونباخ این پرسشنامه را در هر یک از مؤلفه‌های تعارض، نزدیکی، وابستگی و رابطه مثبت کلی به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۴، ۰/۶۹ و ۰/۸۰ گزارش کردند. نمره بالاتر در هر حوزه نشان‌دهنده رابطه مثبت والد-کودک است.

روش اجرا

پس از اخذ مجوز از آموزش و پرورش شهرستان قشم، به مرکز تشخیص و توان‌بخشی اختلالات یادگیری شهرستان قشم مراجعه شد. در نخستین گام پس از ورود، شناسایی افراد واجد شرایط شرکت در تحقیق موردنظر قرار گرفت. با بررسی پرونده‌های دانش‌آموزان مراجعه‌کننده به مرکز فوق‌الذکر، لیستی از دانش‌آموزانی که دارای یک خواهر یا برادر سنین ۸-۱۲ داشتند، پدر و مادر باهم زندگی

1. Driscoll

جدول ۲. آزمون t وابسته جهت مقایسه درون گروهی میانگین نمرات رابطه والد- فرزند

متغیر	M	SD	Df	T	Sig
نزدیکی	۷/۹	۵/۶	۵۹	۱۱/۰۱	۰/۰۰۰۱
تعارض	۲۳/۱	۱۴/۲	۵۹	۱۲/۶	۰/۰۰۰۱
وابستگی	۱/۰۳	۵/۰۹	۵۹	۱/۵	۰/۱
رابطه مثبت	۲۵/۶	۲۰/۴	۵۹	۹/۷	۰/۰۰۰۱

می‌کنند. در بعد وابستگی تفاوتی بین فرزندان مبتلا و بهنجار وجود ندارد ($P \leq 0/1$).

سؤال دوم پژوهش عبارت بود از اینکه «آیا فرزندان مبتلا به اختلال یادگیری خاص در مقایسه با خواهر یا برادر خود بیش‌تر مورد آزار و اذیت قرار می‌گیرند؟» به‌منظور بررسی سؤال پژوهشی مزبور از آزمون t وابسته استفاده شد که نتایج در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. آزمون t وابسته جهت مقایسه درون گروهی میانگین نمرات کودک‌آزاری

متغیر	M	SD	Df	T	Sig
کودک‌آزاری عاطفی	۶/۷	۷/۲	۵۹	۷/۲	۰/۰۰۰۱
کودک‌آزاری جسمی	۲/۹	۴/۷	۵۹	۴/۹	۰/۰۰۰۱
غفلت یا بی‌توجهی	۰/۹	۲/۹	۵۹	۲/۴	۰/۰۱

دارای اختلال یادگیری خاص و خواهر و برادر عادی او در ابعاد نزدیکی، تعارض و رابطه مثبت معنادار است، ولی در بعد وابستگی تفاوت معنادار نیست. این یافته‌ها با پژوهش‌های شهیم (۱۳۸۲)، مهری‌نژاد و رجبی مقدم (۱۳۹۴)، موگنو، روتا، دی آریگو و مازرونی^۱ (۲۰۰۷)، سلیمانی و همکاران (۱۳۹۰) مبنی بر کیفیت نامناسب رابطه والد- فرزندی در کودکان با مشکلات یادگیری همخوان است. داشتن فرزندی با اختلال یادگیری خاص موجب گستره‌ای از عواطف منفی چون استرس خانوادگی، اختلاف والدین، بروز واکنش‌های منفی در اعضای خانواده می‌شوند. مادران فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص در مقایسه با پدران به دلیل اینکه وقت بیشتری با فرزند خود می‌گذرانند تنش بیشتری را تحمل می‌کنند و در معرض فشار بیشتری هستند، این مادران با مقایسه فرزند خود با کودکان بهنجار انبوهی از واکنش‌های روان‌شناختی از جمله انکار، خشم، احساس گناه و اضطراب را تجربه می‌کنند که بر کیفیت ارتباط آن‌ها با فرزندان‌شان و نقش آن‌ها در سازگاری موفقیت‌آمیز این کودکان با همسالان‌شان تأثیر می‌گذارد (آل‌یاگون^۲، ۲۰۱۵).

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که تفاوت میانگین ابعاد نزدیکی، تعارض و رابطه مثبت از ابعاد رابطه والد- کودک معنادار است ($P \leq 0/0001$). رابطه مثبت والدین و نزدیکی آن‌ها به فرزند غیرمبتلا به‌طور معناداری بالاتر از رابطه مثبت و نزدیکی با فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص است. در بعد تعارض والد- فرزند نیز والدین با فرزندان دارای اختلال یادگیری خاص تعارض بالاتری را تجربه

جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که تفاوت میانگین ابعاد کودک‌آزاری والدین در بین فرزندان مبتلا به اختلال و بهنجار خود معنادار است. بدین‌صورت که نمرات کودک‌آزاری عاطفی ($t=7/2$ ، $P \leq 0/0001$)، کودک‌آزاری جسمی ($t=2/9$ ، $P \leq 0/0001$) و غفلت و بی‌توجهی ($t=0/9$ ، $P \leq 0/01$) تفاوت معناداری وجود دارد. درواقع، مادران فرزندان مبتلا به اختلال یادگیری خاص خود را بیشتر مورد آزار قرار می‌دهند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر مقایسه میزان کودک‌آزاری و کیفیت رابطه والد با فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص و فرزند بهنجار خود بود. نتایج بیانگر آن است که تفاوت میانگین ابعاد نزدیکی، تعارض و رابطه مثبت از ابعاد رابطه والد- کودک معنادار است. رابطه مثبت والدین و نزدیکی آن‌ها به فرزند غیرمبتلا به اختلال یادگیری خاص به‌طور معناداری بالاتر از رابطه مثبت و نزدیکی با فرزند مبتلا به اختلال یادگیری خاص است. در بعد تعارض والد- فرزند نیز والدین با فرزندان مبتلا تعارض بالاتری را تجربه می‌کنند. در بعد وابستگی تفاوتی بین فرزندان مبتلا و بهنجار وجود ندارد.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، می‌توان گفت که تفاوت بین کودکان

1. Mugno, Ruta, Di Arrigo & Masony
2. Al-Yagon

وجه تبیین نمود. نخست به اظهارات مادران در مطالعه متین و همکاران (۱۳۹۷) اشاره نمود که بیان داشتند موقع انجام تکالیف کودک با اختلال یادگیری کند، بی‌دقت و حواس‌پرت است و موجب می‌شود مادر او را کتک بزند. همچنین مادران این مطالعه در خود اظهاری بیان داشتند که در مقابل این فرزندان نمی‌توانند صبوری به خرج دهند و بی‌طاقت می‌شوند. درواقع مشکلات آموزشی مانند فراموش نمودن دروس، احتیاج به تمرین زیاد، بی‌دقتی، حواس‌پرتی، ضعف در حافظه، روخوانی و ... موجب پرخاشگری بیشتر به این کودکان نسبت به خواهر یا برادر فاقد مشکلشان می‌شود.

در تبیین دوم دلیل کودک‌آزاری، می‌توان به مدل ارائه‌شده توسط دیارتان آموزش جنوب استرالیا (۲۰۱۸) اشاره نمود. در این مدل چهار عامل در کودک‌آزاری این کودکان دخیل‌اند. اول اینکه فقدان دانش کافی والدین از اینکه کاری که انجام می‌دهند به‌نوعی کودک‌آزاری است، در کنار سطح استرس و کاستی تاب‌آوری والدین قرار می‌گیرد؛ در ادامه کودکان دارای اختلال نیز برای رفع نیازهای خود به دیگران وابسته هستند و نیاز به همراهی و مراقبت دیگری در تکالیف به آن‌ها آموخته که بیشتر با خواسته‌های بزرگسالان مطابقت داشته باشند و عکس‌العملی در مقابل آزار انجام ندهند. این عوامل زمینه‌ساز بروز بدرفتاری نسبت به این گروه از کودکان است.

در تبیین دیگر دلیل بدرفتاری با کودکان دارای اختلال یادگیری یاپ، نصیر، تان و لو^۵ (۲۰۱۹) معتقد است که وجود چالش‌های جدید در برخورد با جریان رشد، استرس والدینی افزایش می‌یابد و این استرس تا هنگامی که مادر از مهارت‌های مقابله‌ای مناسبی برخوردار نباشد، به‌صورت کودک‌آزاری خود را نشان می‌دهد.

نمونه پژوهش حاضر منحصر به مادران مراجعه‌کننده به مراکز اختلالات یادگیری شهرستان قشم است که تعمیم را با محدودیت مواجه می‌کند. همچنین عدم همکاری و صداقت برخی از والدین در پاسخ به سوالات پرسشنامه مقیاس کودک‌آزاری موجب طولانی شدن روند نمونه‌گیری گردید. ضعف دانش آموزان در درک مفهوم برخی از سؤالات آزمون کودک‌آزاری موجب نیاز به توضیح گویه‌ها بود که زمان تکمیل را طولانی می‌کرد و موجب انصراف برخی شرکت‌کنندگان شد.

در تبیین رابطه مختل والد با کودک دارای اختلال یادگیری خاص، نقش ذهنیت منفی مادر هم تأثیری به‌سزا دارد. مادران این گروه‌های کودکان با واژه‌های منفی کودکان خود را توصیف می‌کنند. مادران جملاتی مانند «فرزندم مرا عصبی می‌کند»، «او برنامه‌های مرا به هم می‌ریزد»، «احساس می‌کنم فرزندم را دوست ندارم»، «گاهی او را درک نمی‌کنم» و «ای کاش او نیز مانند دیگر فرزندم بود» را در مقابل فرزند اختلال یادگیری خاص از خود اظهار داشتند (لاهان و همکاران، ۲۰۱۳). مسلماً این نگرش به فرزند نیز انتقال می‌یابد و او احساس می‌کند چیزی برای افتخار کردن ندارد و فردی شکست خورده هستند در حالیکه خواهر یا برادر خود را موفق قلمداد می‌کند. البته این نگرش نامطلوب تحت تأثیر گزارشات ارسالی مدرسه، شکست تحصیلی و مشکلات درسی منفی‌تر نیز می‌شود (لوندرولد، پوسرود، اولبو، سورنسن و گیلبرگ^۱، ۲۰۱۱). همه این عوامل پیوند عاطفی والد-کودک را تضعیف می‌سازد (لاهان و همکاران، ۲۰۱۳). استرس بالا همراه با ذهنیت منفی که در مورد فرزندان خود دارند، رابطه مادر-فرزندی را مغشوش می‌کند. این ذهنیت منفی باعث می‌شود که حتی نقص‌های شناختی طبیعی و مربوط به سن را نقص مربوط به اختلال نسبت دهند (لارکین^۲ و همکاران، ۲۰۲۰ و رینگر، وایلد، اسکجا و گوستاوسون^۳، ۲۰۱۹). این ذهنیت منفی درواقع واسطه بین استرس مادر و خدشه‌دار شدن رابطه والد-کودک است (والترز، باکسلی و داهل^۴، ۲۰۱۹).

در تبیین یافته‌های فوق می‌توان گفت که مادر با کودک عادی خود رابطه مثبتی برقرار می‌کند و با او تعارض کمتری نشان می‌دهد و نزدیکی بیشتری با او دارد؛ در مقابل با کودک مبتلا به اختلال خود به خاطر مشکلات خاصی که برای او ایجاد می‌کند و فشار روانی که بر او وارد می‌آورد، رابطه مثبت کم‌رنگ‌تری دارد و تعارضات او با این کودک بیشتر است و همچنین نزدیکی کمتری با این فرزند خود دارد؛ اما نظر وابستگی به مادر، شرایط هردوی آن‌ها تقریب یکسان است.

نتایج تحقیق نشان داد که مادران فرزندان دارای اختلال یادگیری خاص خود را بیشتر از فرزند دیگر خود مورد آزار جسمی، عاطفی و بی‌توجهی قرار می‌دهند. همسو با این یافته، کشاورز و لیان و کشاورزی ارشدی (۱۳۸۹) نیز متوجه شدند که مادران دارای فرزند با اختلال یادگیری خاص در مقابل مادران دارای فرزند عادی، نمرات بیشتری در آزار عاطفی، آزار جسمی و نمره کل کودک‌آزاری در مقیاس کودک‌آزاری به دست می‌آورند. این نتایج را می‌توان از چند

1. Lundervold, Posserud, Ullebø, Sørensen & Gillberg
2. Larkin
3. Ringer, Wilder, Scheja & Gustavsson
4. Waltzer, Baxley & Dahl
5. Yap, Nasir, Tan & Lau

نتایج پژوهش نشان داد که کودکان دارای اختلال یادگیری خاص در معرض کودک‌آزاری از سمت والدین هستند. پیشنهاد می‌شود که آموزش رفتارهای مقابله‌ای و کنترل خشم به مادران دارای فرزند اختلال یادگیری خاص به عنوان امری نو صورت پذیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود مطالعه‌ای پیرامون رابطه والد- کودک و کودک‌آزاری در پدران نیز انجام شود. در مجموع مادران دارای کودک مبتلا به اختلال یادگیری خاص، سلامت اجتماعی کودکان را در معرض خطر قرار داده‌اند و این موضوع ضرورت حمایت و رسیدگی به وضعیت این گروه کودکان را بیش از پیش نشان می‌دهد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

شرکت کنندگان با رضایت کامل در پژوهش شرکت نمودند و محرمانگی کامل اطلاعات رعایت گردید.

حامی مالی

این پژوهش با حمایت مالی هیچ سازمانی انجام نشده است و کلیه هزینه‌ها توسط نویسندگان تامین شد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان در طراحی، اجرا و تکمیل پژوهش با هم مشارکت داشتند.

تعارض منافع

بر اساس اظهار نویسندگان، این پژوهش تعارض منافع ندارد.

ناتوانی‌های یادگیری

جلیل آبکنار، س. س.، عاشوری، م.، و افروز، غ. ع. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی بر بهبود مهارت‌های اجتماعی نوجوانان کم‌توان ذهنی. *فصلنامه توان‌بخشی*، ۴(۳)، ۴۰-۳۱.

<http://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1۲۶۳-۱-fa.html>
جمشیدی، ع.، و سیف نراقی، م. (۱۳۸۴). مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مبتلا به نارسایی‌های ویژه یادگیری و دانش‌آموزان عادی ۸ تا ۱۲ ساله. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۵(۱)، ۸۶-۶۹.

<http://joec.ir/article-1-455-fa.html>
کشاوری و لیان، ن.، و کشاوری، ف. (۱۳۸۹). مقایسه کودک‌آزاری بین کودکان عادی و دارای اختلال یادگیری در مقطع ابتدایی. *فصلنامه توان‌بخشی*، ۱۱(۳)، ۴۲-۴۹.

<https://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-645-fa.html>
لرنر، ج. (۱۳۹۲). *ناتوانی‌های یادگیری: اصول نظری تشخیص و توان‌بخشی کودکان LD*. ترجمه اکبر فریار و فریدون رخشان. تهران: نشر مینا.

متین، ح.، احمدی، ص.، و جلالی، م. (۱۳۹۷). پدیدارشناسی تجارب مادران با فرزند مبتلا به ناتوانی یادگیری. *روان‌شناسی خانواده*، ۵(۲)، ۶۴-۵۳.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=481618>
مفرد، ف. (۱۳۹۰). *بررسی ارتباط بین رابطه مادر-کودک با رشد هیجانی کارکردی و رشد کاربردی زبان در کودکان پیش‌دبستانی ناحیه ۷ مشهد*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

<https://www.virascience.com/thesis/557958/>
مهری نژاد، س. ا. و رجبی مقدم، س. (۱۳۹۴). مقایسه الگوهای ارتباطات خانوادگی و تنظیم هیجانی مادران دانش‌آموزان ADHD، LD و عادی. *دومین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در علوم انسانی*، تهران، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا.

<https://civilica.com/doc/390686/>
نریمانی، م.، آقامحمدیان شهرباف، ح. ر. و رجبی، س. (۱۳۸۶). مقایسه سلامت روانی مادران کودکان استثنایی با سلامت روانی مادران کودکان عادی. *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، ۹(۳۳-۳۴)، ۲۴-۱۵.

<https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=66294>

منابع

ابارشی، ز.، طهماسبیان، ک. و مظهری، م. ع. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش برنامه ارتقای رشد روانی اجتماعی کودک از طریق بهبود تعامل مادر-کودک بر خود اترمنندی والدگری و رابطه مادر-کودک زیر ۳ سال. *فصلنامه علمی پژوهشی در سلامت روان‌شناختی*، ۳(۳)، ۴۹-۵۷.

<https://rph.khu.ac.ir/article-1-115-fa.html>
افروز، غ. (۱۴۰۰). *مقدمه‌ای بر روان‌شناسی و آموزش و پرورش کودکان استثنایی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

<https://www.adinehbook.com/gp/product/9640340774>
امیری مجلد، م.، حسینی، س. ف.، و جعفری، ا. (۱۳۹۳). مقایسه کیفیت زندگی والدین دارای کودکان سندرم داون، والدین کودکان دارای ناتوانی یادگیری و والدین کودکان عادی. *فصلنامه ناتوانی یادگیری*، ۴(۱)، ۳۸-۵۵.
http://jld.uma.ac.ir/article_216.html?lang=fa
تاجری، ب.، و بحیرایی، ا. ر. (۱۳۸۷). بررسی رابطه‌ی استرس، نگرش مذهبی و آگاهی با پذیرش کودکان پسر کم‌توان ذهنی در مادران. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۲۸(۲)، ۲۰۵-۲۲۴.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=81503>
جمشیدی، ع.، و سیف نراقی، م. (۱۳۸۴). مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مبتلا به نارسایی‌های ویژه یادگیری و دانش‌آموزان عادی ۸ تا ۱۲ ساله. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۵(۱)، ۸۶-۶۹.

حسینخانی، ز.، نجات، س.، مجدزاده، ر.، مهram، م.، و افلاطونی، ع. (۱۳۹۲). طراحی پرسشنامه کودک‌آزاری در ایران. *فصلنامه دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*، ۱۱(۳)، ۲۹-۳۸.

http://jsp.uma.ac.ir/article_900.html
سلیمانی، ا.، زاهد بابلان، ع.، فرزانه، ج.، و ستوده، م. ب. (۱۳۹۰). مقایسه نارسایی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری و بهنجار. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۱(۱)، ۷۸-۹۳.

http://jld.uma.ac.ir/article_91.html
شهیم، س. (۱۳۸۲). مقایسه مهارت اجتماعی و مشکلات رفتاری در دو گروه از کودکان عادی و مبتلا به اختلالات یادگیری در خانه و مدرسه. *فصلنامه روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۳۳(۱)، ۱۲-۱۳۸.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=7407>

References

- Abarshi, V., Tahmasbian, K., & Mazhari, M. A. (2010). The effect of teaching a program to promote psychosocial development of the child by improving mother-child interaction on parenting self-efficacy and mother-child relationship under 3 years. *Journal of Mental Health*, 3 (3), 49-57.
<https://rph.khu.ac.ir/article-1-115-fa.html>
- Afroz, G. A. (2021). *An introduction to the psychology and education of exceptional children*. University of Tehran Press. (Persian).
<https://www.adinehbook.com/gp/product/9640340774>
- Al-Yagon, M. (2015). Fathers and mothers of children with learning disabilities: Links between emotional and coping resources. *Journal of Learning Disability Quarterly*, 38(2), 112-128. [DOI:10.1177/0731948713520556]
- Amiri Majd, M., Hosseini, S. F., & Jafari, A. (2014). Comparison of quality of life of parents with children with Down syndrome, parents of children with learning disabilities and parents of normal children. *Learning Disability Quarterly*, 4(1), 55-38. (Persian).
http://jld.uma.ac.ir/article_216.html?lang=fa
- Barlow, J., Parsones, J., & Stewart-Brown, S. (2003). Preventing emotional and behavioral problems: The effectiveness of parenting programmes with children less than 3 years of age. *Child: Care, Health and Development*, 31(1), 33-42.
[DOI:10.1111/j.1365-2214.2005.00447.x]
- Bosacki, S., Dane, A., Marini, Z., Cura, Y. L. C. (2007). Peer relationships and internalizing problems in adolescents: mediating role of self-esteem. *Emotional and Behavioral Difficulties*, 12(4), 261-282.
[DOI:10.1080/13632750701664293]
- Chan, K. K. S., & Lam, C. B. (2016). Parental maltreatment of children with autism spectrum disorder: A developmental-ecological analysis. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 32, 106-114.
[DOI:10.1016/j.rasd.2016.09.006]
- Dion, J., Paquette, G., Tremblay, K. N., Collin-Vezina, D., & Chabot, M. (2018). Child maltreatment among children with intellectual disability in the Canadian incidence study. *AJIDD-American Journal of Intellectual and Developmental Disabilities*, 123(2), 176-188.
[DOI:10.1352/1944-7558-123.2.176]
- Driscoll, K., & Pianta, R. C. (2011). Mothers' and fathers' perceptions of conflict and closeness in parent-child relationships during early childhood. *Journal of Early Childhood and Infant Psychology*, 7, 1-24.
<https://psycnet.apa.org/record/2013-00755-001>
- Etienne, G., Krug Linda, L., Dahlberg, James, A., Mercy, Anthony, B.Z. and Lozano, R. (2002). World report on violence and health. World Health Organization. Geneva, 360(9339), 1083-8.
[DOI:10.1016/s0140-6736(02)11133-0]
- Fernandez-Alcantara, M. (2017). Parenting a Child with a Learning Disability: A Qualitative Approach. *International Journal of Disability, Development and Education*, 64(5), 526-543.
[DOI:10.1080/1034912X.2017.1296938]
- Gilbert, R., Widom, C.S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E. and Janson, S. (2011). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet*, 373 (9657), 68-81. [DOI:10.1016/S0140-6736(08)61706-7]
- Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children (2019). Global newsletter September 2019. <https://endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/newsletters/Global-newsletter-45.pdf>
- Gupta, A. & Singhl, N. (2004). Positive Perceptions in Parents of children with disability. *Asia Pacific Disability Rehabilitation Journal*, 15 (1), 22-34.
https://www.researchgate.net/publication/228983336_Positive_perceptions_in_parents_of_children_with_disabilities
- Helton, J. J., Gochez-Kerr, T., & Gruber, E. (2018). Sexual Abuse of Children with Learning Disabilities. *Child maltreatment*, 23(2), 157-165. [DOI:10.1177/1077559517733814]
- Hosseinkhani, Z., Nedjat, S., Majdzadeh, R., Mahram, M., Aflatooni, A. (2014). Design of the child abuse Questionnaire in Iran. *Journal of school of public health and institute of public health research*, 11(3), 29-38. (Persian).
<http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-5056-fa.html>
- Hosseinkhanzadeh, A. A., Ahangar Ghorbani, Z., Behzadfar, F., Seyyed Noori. S. Z., Taher Janeh, M. (2020). The Relationship of Child Attitudes to Their Parents with Tendency to Communicate with Opposite Sex and Adjustment Level in Girl Adolescents. *Journal of School Psychology*, 9(1), 7-29.
http://jsp.uma.ac.ir/article_900.html
- Jahng, K. E. (2020). South Korean mothers' childhood abuse experience and their abuse of their children with intellectual and developmental disabilities: Moderating effect of parenting self-efficacy. *Child Abuse & Neglect*, 101, 104324.
[DOI: 10.1016/j.chiabu.2019.104324]

- Jalil Abkenar, S. S., Ashuri, M., & Afrooz, G.A. (1392). The effectiveness of social behavior training on improving the social skills of mentally retarded adolescents. *Rehabilitation*, 4 (3), 40-31. (Persian).
<http://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-۱۶۶۳-۱-fa.html>
- Jamshidi, E., & Seif Naraghi, M. (2005). Comparison of social skills of students with special learning disabilities and normal students aged 8 to 12 years. *Exceptional Children*, 5 (1), 86-69. (Persian) <http://joec.ir/article-1-455-fa.html>
- Keshavarz Valian, N., & Keshavarz, F. (2010). Comparison of child abuse between normal children with learning disabilities in primary school. *Rehabilitation Quarterly*, 11 (3), 42-49. (Persian).
<https://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-645-fa.html>
- Lahane, S., Shah, H., Nagarale, V., & Kamath, R. (2013). Comparison of Self-Esteem and Maternal Attitude between Children with Learning Disability and Unaffected Siblings. *The Indian journal of pediatrics*, 80(9), 745-749. [DOI:10.1007/s12098-012-0915-5]
- Larkin, F., Hayiou-Thomas, M. E., Arshad, Z., Leonard, M., Williams, F. J., & et al (2020). Mind-Mindedness and Stress in Parents of Children with Developmental Disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 51(2), 600-612. [DOI:10.1007/s10803-020-04570-9]
- Lerner, J. (2013). *Learning Disabilities: Theoretical Principles of Diagnosis and Rehabilitation of LD Children*. Translated by Akbar Faryar and Fereydoun Rakhshan. Tehran: Mabna Publishing. (Persian).
<https://www.adinehbook.com/gp/product/9646644076>
- Lundervold, A. J., Posserud, M. B., Ullebø, A. K., Sørensen, L., Gillberg, C. (2011). Teacher reports of hypoactivity symptoms reflect slow cognitive processing speed in primary school children. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 20, 121-126. [DOI:10.1007/s00787-010-0153-1]
- Mann, M., Hosman, C. M., Schaalma, H.P., de Vries, N. K. (2004). Self-esteem in a broad-spectrum approach for mental health promotion. *Health Education Research*, 19(4), 357-372. [DOI:10.1093/her/cyg041]
- Mantymaa, M. (2006). Early mother-infant interaction. Thesis for MD. *Medical School Temper University Hospital*, 18-19. https://mymoodle.oranim.ac.il/pluginfile.php/449326/mod_resource/content/1/AINTRAKT_sIH_a_AM_ILD.pdf
- Matin, H., Ahmadi, S., & Jalali, M. (2018). Phenomenology of mothers' experiences with a child with a learning disability. *Family Psychology*, 5(2), 64-53. (Persian).
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=481618>
- Mehrienejad, S. A. & Rajabi Moghadam, S. (2015). Comparison of family communication patterns and emotional regulation of mothers of ADHD, LD and normal students. *The Second National Conference and the First International Conference on New Research in the Humanities*, Tehran, Vira Capital Institute of Managers. (Persian)
<https://civilica.com/doc/390686/>
- Mofrad, F. (2011). *Investigating the relationship between mother-child relationship with functional emotional development and functional language development in preschool children in District 7 of Mashhad*. Master Thesis, Ferdowsi University of Mashhad, Faculty of Educational Sciences and Psychology. (Persian)
<https://www.virascience.com/thesis/557958/>
- Narimani, M., Agham Mohammadian Sharabaf, H. R., & Rajabi, S. (2007). Comparison of mental health of mothers of exceptional children with mental health of mothers of normal children. *Quarterly Journal of Mental Health Principles*, 9(34-33), 24-15. <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=66294>
- Neumark-Sztainer, D. R., Wall, M. M., Haines, J. I., Story, M.T., Sherwood, N. E., van den Berg, P. A. (2007). Shared risk and protective factors for overweight and disordered eating in adolescents. *American Journal Preventive Medicine*, 33(5), 359-369. [DOI:10.1016/j.amepre.2007.07.031]
- Park, E. R., & et al (2020). A Virtual Resiliency Intervention Promoting Resiliency for Parents of Children with Learning and Attentional Disabilities: A Randomized Pilot Trial. *Maternal and Child Health Journal*, 24(1), 39-53. [DOI:10.1007/s10995-019-02815-3]
- Petersen, A. C., Joseph, J., & Feit, M. (2014). *New directions in child abuse and neglect research*. Washington DC: National Academies Press.
- Ringer, N., Wilder, J., Scheja, M., & Gustavsson, A. (2019). Managing children with challenging behaviours. Parents' meaning making processes in relation to their children's ADHD diagnosis. *International Journal of Disability, Development and Education*, 67(4), 376-392. [DOI:10.1080/1034912X.2019.1596228]
- Sahu, A., Bhargava, R., Sagar, R., & Mehta, (2018). Perception of Families of Children with Specific Learning Disorder: An Exploratory Study. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 40(5), 406-413. [DOI:10.4103/IJPSYM.IJPSYM_148_18]

- Salovita, T., Ltalinna, M. & Leinonen, E. (2003). Explaining the parental stress of fathers and mothers caring for a child with intellectual disability. A Double ABCX Model. *Journal Intellectual Disability Research*, 47(4 -5), 103-120. [DOI:10.1046/j.1365-2788.2003.00492.x]
- Shahim, S. (2003). Comparison of social skills and behavioral problems in two groups of normal children with learning disabilities at home and school. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, 33 (1), 138-12. (Persian). <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=7407>
- Singer, G. H. (2006). Meta-analysis of comparative studies of depression in mothers of children with and without developmental disabilities. *American journal of mental retardation*, 111(3), 69-155. [DOI:10.1352/0895-8017(2006)111[155:MOCSOD]2.0.CO;2]
- Soleimani, I., Zahid Babalan, A., Farzaneh, G., & Sotoudeh, M.B. (2011). Comparison of emotional dysfunction and social skills of students with learning disabilities and normal. *Journal of Learning Disabilities*, 1 (1), 78-93. (Persian). http://jld.uma.ac.ir/article_91.html
- South Australia Department for Education (2018). Why children with disability are more vulnerable to abuse and neglect. Available in: <https://aifs.gov.au/cfca/bibliography/children-disabilities-and-child-abuse-and-neglect>
- Strauss, R. S. (2000). Childhood obesity and self-esteem. *The journal of pediatrics*, 105(1), e115. [DOI:10.1542/peds.105.1.e15]
- Tajeri, B., & Bahiraei, A. R. (2008). Investigating the relationship between stress, religious attitude and awareness with the acceptance of mentally retarded boys in mothers. *Exceptional Children Quarterly*, 28(2), 205-224. (Persian). <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=81503>
- Talmon, A., Horovitz, M., Shabat, N., Haramati, O. S., & Ginzburg, K. (2019). Neglected moms” – The implications of emotional neglect in childhood for the transition to motherhood. *Child Abuse and Neglect*, 88, 445–454. [DOI:10.1016/j.chiabu.2018.12.021]
- Waltzer, T., Baxley, C., & Dahl, A. (2019). Adults’ responses to young children’s transgressions: A new method for understanding everyday social interactions. *Early Child Development and Care*, 191(15), 2381-2395. [DOI:10.1080/03004430.2019.1709182]
- Yap, D. F., Nasir, N., Tan, K. S. M., & Lau, L. H. S. (2019). Variables which predict maternal self-efficacy: A hierarchical linear regression analysis. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 32(4), 841–848. [DOI:10.1111/jar.12575]